Verhalen uit een ver Verleden

Verhalen uit een ver Verleden

Hay van den Munckhof

Auteur: Hay van den Munckhof
Coverontwerp: Monkey Books
ISBN: 9789403929491
© Hay van den Munckhof
Uitgegeven door: Monkey Books
Jaar van uitgave: 2026

1 Ahyafs laatste dans

De Pyreneeën, mei 1064

Langzaam maar gestaag, in het tempo van de eenvoudige voetsoldaten, slingert het leger van Guillaume van Aquitanië zich omhoog naar de pas van Somport. Een snijdende wind verkilt ieders botten en werpt bij vlagen zo veel stuifsneeuw op dat enkel de hoofden van paarden en ruiters boven de witte zee uitsteken.

Guillaumes enthousiasme voor deze veldtocht wordt minder met elke bocht die hem verder omhoog voert. Zij die te pas en te onpas de woorden van de paus herhalen en deze veldtocht een kruistocht in naam van de Heer noemen, wekken enkel zijn lachlust. Zelf maakt hij er geen geheim van dat naast zijn hang naar avontuur bovenal de kans op roem en een rijke buit hem deed besluiten om zijn leger naar het Moorse Barbastro te leiden.

'Haal de adviseur die koning Ramirez ons stuurde,' draagt hij zijn adjudant op. 'Ik wil weten waarom hij ons door deze helse bergen leidt. Het is bijna zomer en toch vriezen de ballen van je lijf.'

De adjudant knikt en geeft zijn paard de sporen.

'Heer Guillaume,' zegt de edelman uit Aragon even later, 'bent u dan vergeten dat we dit voor ons vertrek al hebben besproken? Er is een goede reden om voor de kortste weg door de bergen te kiezen. Koning Sancho Ramirez weet niet in welke maand de pauselijke cavalerie in Aragon aankomt. In ieder geval zal die vanuit Italië de kortste route langs de kust volgen, wat hen eerst naar Perpignan zal leiden. Daarom kan uw leger volgens de koning het beste meteen de Pyreneeën oversteken en daarna de zuidrand van het gebergte volgen. Het is de enige manier om er zeker van te zijn dat de legers elkaar niet mislopen. Ergens tussen hier en de kust zult u het pauselijke leger ontmoeten. Dan is het moment gekomen om samen met de troepen uit Aragon en Navarra naar Barbastro op te trekken.'

Het bevalt Guillaume allerminst dat een Aragonees hem de les leest. Maar de man heeft natuurlijk gelijk. Zijn woorden bevestigen enkel wat hij al wist en waarmee hij misschien wat al te vlot instemde. Hij slikt zijn ergernis in. 'Voert de weg naar Perpignan ons dan niet

vlak langs Barbastro?' Dit leger is volgens mij meer dan sterk genoeg om alleen de aanval op de Moren te openen. De andere troepen kunnen zich dan later bij ons voegen.'

'U bent goed geïnformeerd, heer, maar de koning heeft me opgedragen om u dat plan ten sterkste te ontraden. Het risico is te groot. Barbastro valt onder het emiraat van Lleida. De emir van Lleida heeft zelf geen leger dat het uwe kan weerstaan, maar hij zal waarschijnlijk hulp krijgen van al-Muqtadir, emir van het veel machtiger Zaragosa. Samen zouden ze het beleg van Barbastro kunnen breken voordat de cavalerie uit Italië ter plekke is.'

Met een grom en een vaag handgebaar maakt Guillaume de man duidelijk dat hij hem verder niet meer nodig heeft. Zo gauw de adviseur is verdwenen, trekt hij zijn mantel dichter om zich heen en probeert enkel nog te denken aan de wonderbaarlijke verhalen die zijn barden hem vertelden over het verre Cordoba, de stad vol schitterende paleizen, badhuizen en bibliotheken. Ooit zetelden daar de machtigste kaliefen van al-Andalus, aan wie de christelijke vorsten ten zuiden van de Pyreneeën eeuwenlang een jaarlijkse schatting betaalden. Als Barbastro ook maar een beetje op de oude Moorse hoofdstad lijkt, zullen straks alle ontberingen van deze helletocht de moeite waard zijn.

Barbastro, juli 1064 – twee maanden later

'Ahyaf…'

Ik was net halverwege een van Ibn Zaydúns beroemdste gedichten, waarin hij treurt over zijn verloren liefde. Verstoord kijk ik op. Hoezeer ik Cleo ook mag, ik heb hem meer dan eens op het hart gedrukt dat ik in mijn studeervertrek alleen wil zijn met mijn boeken, mijn schrijfgerei en alle andere tastbare herinneringen aan mijn opleiding in het verre Cordoba.

Ik negeer Cleo en lees verder.

'Ahyaf, heer al-Baktir wil je zo snel mogelijk in de grote zaal zien, samen met Khilata.'

'Waarom op dit vroege uur?' vraag ik met een zucht. 'Al-Baktir heeft mij meer dan eens verzekerd dat ik de ochtenden mag besteden zoals ik het zelf verkies, zo lang ik de rest van de dag maar voor hem klaarsta. Dat weet jij ook.'

Wanneer ik het beteuterde gezicht van onze Byzantijnse eunuch zie, een tenger gebouwde jongen die nooit een man zal worden, heb ik meteen spijt van mijn kribbige reactie. 'Het is niet jouw schuld, Cleo.' zeg ik snel. 'Heb je enig idee wat al-Baktir op dit vreemde tijdstip van mij en Khilata wil?

'Nee, hij zei daar niets over.'

Ik sla het gedichtenboek dicht. Het bevalt me niet om op dit tijdstip te worden gestoord, maar tegelijkertijd wekt het mijn nieuwsgierigheid. Al-Baktir houdt zich waar mogelijk aan gemaakte afspraken. Hij moet dus wel een zwaarwegende reden zien om mij toch te laten roepen.

'Khilata zal nog wel slapen. Wek haar, kleed haar en breng haar naar de zaal.'

Zonder Cleo's reactie af te wachten sta ik op, verlaat de vertrekken van de qiyan en daal de brede wenteltrap af die me naar de benedenverdieping van de citadel voert.

Waarom wil al-Baktir naast mij enkel Khilata zien en niet Radiya, Aisha en Khajal? Hij weet toch dat we dagelijks oefenen om de dans van dat viertal en mijn luitspel zo volmaakt op elkaar af te stemmen dat geen enkele toeschouwer zich het een zonder het ander voor kan stellen. Met elke trede die mij dichter bij de zaal brengt, neemt mijn nieuwsgierigheid toe.

Mijn voetstappen klinken hol in de bijna lege zaal. Als vertegenwoordiger van de emir heeft al-Baktir plaatsgenomen op zijn ambtszetel. Aan beide zijden staat een lijfwacht met een lang kromzwaard. Voor hem staat een lange man in stoffige, onwelriekende kleding, die meteen verraadt dat hij uit een van de christelijke gebieden komt.

Net op tijd denk ik er aan om de formele buiging te maken die op deze plek van eenieder, dus ook van mij, wordt verwacht. Ik ben het niet gewoon, wat blijkbaar van mijn gezicht valt af te lezen. Het ontlokt al-Baktir een brede glimlach. 'Het siert je dat je als de eerste de beste slavin voor mij buigt,' zegt hij. 'Verder mag je je gedragen zoals ik van je gewend ben, Ahyaf. Ga zitten.'

Hij wijst naar een lage tafel met schrijfgerei: papier, inkt en een aantal rietpennen van verschillende diktes. Mijn verbazing wordt steeds groter. Moet ik vandaag dan echt voor al-Baktirs klerk gaan spelen? Niet voor die taak telde hij een kapitaal voor mij neer en ook

niet om hem in zijn bed ter wille te zijn, maar vanwege mijn bijzondere talenten als qayna.

Net als ik wil vertellen dat Khilata spoedig zal volgen, komt zij met Cleo binnen, sneller dan ik verwachtte. Cleo moet haar gelijk uit bed hebben gesleept, want hij zag nog kans om haar uitbundig krullende lokken keurig te borstelen en ze met een zilveren haarband in bedwang te houden.

'Dank je, Cleo,' zegt al-Baktir. 'Je kunt weer gaan. Khilata, kom naast deze man staan en vertaal wat deze Frank te zeggen heeft. Spreek langzaam, zodat Ahyaf je bij kan houden.'

Nu realiseer ik me waarom al-Baktir enkel Khilata liet roepen. In Cordoba wist zij zich van een goedkope Frankische slavin, die in haar thuisland Isabel heette, op te werken tot een van de meest getalenteerde qiyan, die behalve haar moedertaal ook het Arabisch vloeiend leerde beheersen.

Snel ga ik zitten, kies een rietpen en doop die in de inkt.

'Namens wie kom je en wat is je boodschap?'

Wanneer Khilata al-Baktirs woorden in vloeiend Frankisch vertaalt, kijkt de Frank haar een moment verbaasd aan. Hij herstelt zich echter snel en antwoordt meteen. 'Ik kom namens graaf Guillaume van Aquitanië, koning Sanchez Ramirez en de overige aanvoerders van het leger dat Barbastro heeft omsingeld. De boodschap die ik over moet brengen is kort en duidelijk. Open de poorten. De volwassen mannen krijgen dan de kans om Barbastro ongedeerd te verlaten, mits zij buiten de stad al hun wapens neerleggen.'

Ik kan nauwelijks geloven wat ik hoor. In Cordoba, waar sinds mensenheugenis alle qiyan worden opgeleid, heb ik de geschiedenis van al-Andalus tot in den treure in mijn hoofd moeten stampen, vanaf de dag waarop 354 jaar geleden Tarik Ibn Ziyad met zijn leger aan de zuidkust landde bij de berg die later zijn naam kreeg. Sinds die dag zijn er talloze grensoorlogen met de christelijke vorsten gevoerd, maar nooit zijn die laatsten er in geslaagd om een belangrijke stad in te nemen. Zou dat nu werkelijk anders zijn? Maar ik heb geen tijd om daar verder bij stil te staan. Al mijn aandacht en energie heb ik nodig om Khilata's woorden nauwkeurig op te schrijven.

'Mijn antwoord is net zo kort en net zo duidelijk,' bijt al-Baktir de man toe. 'Vertel je aanvoerders dat ze rechtsomkeert moeten maken. Alle emirs, zelfs die van Sevilla en Valencia, zullen met hun

legers naar Barbastro optrekken en jullie verpletteren. Ze zullen nooit toestaan dat ook maar een van onze steden in handen van de ongelovigen valt. Meer heb ik niet te zeggen. Verdwijn!'

Zwijgend luistert de Frank naar Khilata's vertaling. Hij lijkt niet onder de indruk te zijn, knikt en keert zich om. De twee lijfwachten volgen hem op de voet.

Nu pas merk ik dat ik mijn adem had ingehouden. Met een zucht laat ik die nu ontsnappen. Daarna pas is mijn hand weer vast genoeg om Khilata's laatste woorden op te schrijven.

Al-Baktirs knokkels zijn wit, zo stevig had hij de handen om de leuning van zijn zetel geklemd. Met een ruk komt hij overeind en beent weg, mij en Khilata in verwarring achterlaten

Barbastro, begin augustus 1064

Voor de derde dag op rij brengt Cleo mij de boodschap dat al-Baktir het bed met mij wenst te delen, maar pas halverwege de nacht hoor ik zijn voetstappen op de gang. Ook nu weer komt hij voorzichtig binnen, want hij is attent genoeg om me niet nodeloos te wekken, zelfs nu hij wijn heeft gedronken.

Al-Baktir streelt vluchtig mijn wang voordat hij gaat liggen, maar verder raakt hij me met geen vinger aan. Dat deed hij trouwens geen enkele keer meer sinds de eerste dag van het beleg, toen hij de Frankische gezant wegstuurde. Het is een veeg teken. Met mij heeft het waarschijnlijk niets te maken. Normaal heb ik geen verleidingskunsten nodig om het vuur in hem aan te wakkeren. Nee, het is heel iets anders. Zijn bewering dat de emir van Lleida het beleg van Barbastro samen met de andere taifa's snel zal breken, was pure bluf. Hij moet meteen hebben geweten dat onze kans op redding miniem is…

Als al-Baktir naast me in bed gaat liggen, doe ik eerst of ik slaap, maar mijn zorgen zijn zo groot dat ik al snel uit mijn rol val. Ik keer me naar hem toe. Al-Baktir ligt op zijn rug en staart omhoog.

'Abu, mag ik u een vraag stellen?'

'Je wil weten of er nog hoop voor ons is, Ahyaf.'

Ik knik, maar dat ziet Al-Baktir in het halfduister misschien niet. 'Ja,' zeg ik.

'Als Allah het wil, is er altijd hoop, maar dan moet hij wel snel een wonder verrichten. De christenen zijn van plan om op den duur heel al-Andalus onder de voet te lopen en het ongeluk wil dat

Barbastro van alle belangrijke vestingplaatsen het dichtst bij Aragon en Navarra ligt. Het leger dat ons omringt is, met alle Franken en Italianen die van over de Pyreneeën toestroomden, veel te groot om alleen door de troepen uit Zaragosa te worden verjaagd. Emir al-Muqtadir zal ons niet in de steek laten, al heeft hij zeker de hulp van de zuidelijke taifa's nodig. Die zal hij wel krijgen, maar de legers uit Sevilla en Valencia kunnen Barbastro onmogelijk op tijd bereiken. Ik heb jou en de andere qiyan het nieuws van buiten de citadel tot vandaag bespaard, maar dat kan niet langer, Ahyaf. Het zal niet lang meer duren voordat we de poorten wel moeten openen. In de paar resterende putten zit enkel nog bedorven water en voedsel is er ook vrijwel niet meer. De eerste lijken liggen al in de straten. Vooral de kinderen sterven als vliegen.'

Van ontzetting kan ik even geen woord uitbrengen. 'En de koning van Leon?' fluister ik dan. 'Die beschouwt ons en de emir van Zaragosa toch als bondgenoten. Kan hij geen troepen sturen?'

Al-Baktir snuift een keer. 'Koning Ferdinand is enkel onze bondgenoot zolang dat past in zijn plannen om ook Aragon en Navarra bij zijn rijk te voegen. Als hij al aanvalt, zal hij daarmee wachten tot alle Franken en de troepen van de paus naar hun eigen landen zijn teruggekeerd. Barbastro is hem enkel een oorlog waard als hij zeker weet dat hij die kan winnen en dat is nu niet het geval. Van koning Ferdinand hebben we niets te verwachten.'

Het einde is dus onontkoombaar. Als die wrede waarheid tot me doordringt, vergeet ik alle geschreven en ongeschreven regels waaraan een qayna zich heeft te houden. Ik werp me zonder iets te vragen in al-Baktirs armen en klem me snikkend aan hem vast. Hij woelt een keer door mijn haar en drukt me stevig tegen zich aan. 'Ik moet je nog iets vertellen, Ahyaf. Ik dronk vanavond geen wijn om vergetelheid te zoeken, maar uit pure noodzaak. Het ziet er niet naar uit dat het binnenkort gaat regenen. Vanaf morgen drinken de qiyan wijn, en Cleo natuurlijk ook.'

'Abu,' vraag ik zachtjes, 'wat doen we als Barbastro valt?'

Al-Baktir zwijgt een hele tijd. 'Die vraag kan wel tot morgen wachten,' zegt hij ten slotte. Dan doet hij iets dat ik nog veel minder verwachtte. Hij legt een hand op mijn buik en kust mij.

Lang en kalm bedrijven we de liefde. Daarna buigt al-Baktir zich naar me toe. 'In het Paradijs mag je veel vergeten, Ahyaf,' fluistert hij in mijn oor, 'maar niet dit. Beloof het mij.'

'Natuurlijk,' weet ik nog net te antwoorden. Dan zucht ik een keer en vallen mijn ogen dicht

Barbastro, de volgende morgen

Als ik ontwaak en me omkeer naar al-Baktir, glimlacht hij. Zou hij helemaal niet hebben geslapen? Die vraag brandt op mijn lippen, maar ik stel hem niet.

Al-Baktir trekt voorzichtig het laken van me af en kijkt zo lang naar mijn naakte lichaam dat ik er zenuwachtig van word, niet uit schaamte, maar uit vrees voor de dag die voor ons ligt.

'Drink straks niet te veel wijn, Ahyaf,' zegt al-Baktir als hij eindelijk zijn blik afwendt en me in de ogen kijkt. 'Wie al gelukkig is, wordt er nog gelukkiger door, maar helaas is ook het omgekeerde waar. Druk dat ook de qiyan op het hart. Na het middaguur wil ik niet alleen jouw luit horen, maar zou ik hen graag een laatste keer voor mij zien dansen. Geef dat aan Cleo door, zodat hij de tijd heeft om jullie passend te kleden.'

Een laatste keer… Ik weet wat al-Baktir met die woorden bedoelt. Hij gelooft niet dat hij deze dag zal overleven. Als die gruwelijke waarheid tot me doordringt, blijf ik als verlamd op de rand van het bed zitten. Mijn keel zit dichtgesnoerd. Ik weet enkel nog zwakjes te knikken.

Wanneer ik weer tot mezelf kom en naar mijn kleding reik, legt al-Baktir een hand op mijn rug. 'Wacht, Ahyaf. Ik heb vannacht over je vraag nagedacht.'

Ik verstijf ter plekke en niet vanwege die plotselinge aanraking. Dan buig ik mijn hoofd. 'Wat is uw antwoord, Abu?' Onwillekeurig houd ik mijn adem in.

'In Zaragosa zullen heel wat edelen bereid zijn om een hoog losgeld voor jou te betalen, misschien wel de emir zelf. Die boodschap zal ik aan de christelijke aanvoerders over laten brengen. Met name de Franken zijn op goud beluste honden Zij zullen waarschijnlijk met graagte op dat aanbod ingaan.'

'Nee!' barst ik meteen uit. 'Doe dat alstublieft niet. Ik wil geen koopwaar zijn. Samen met u zal ik leven of sterven.'

'Je moet weten dat het dan vrijwel zeker het laatste zal zijn,' zegt al-Baktir zacht. 'Denk er goed over na, Ahyaf.'

Ik knik, want tot praten ben ik niet in staat. Als in een droom kleed ik me aan.

Na het verlaten van al-Baktirs slaapvertrek heb ik het gevoel niet langer echt te leven. Zielloos waar ik rond in een mistige wereld, waarin af en toe Cleo, Khilata en de drie andere qiyan voorbij zweven. Mijn stemming lijkt besmettelijk, want zelfs de normaal zo kletsgrage Cleo kleedt en kamt mij zwijgend en met een uitdrukkingloos gezicht. Voor het eerst vergeet hij om mijn nek en schouders te masseren. Ik vergeef het hem graag.

De wijn die een slavin ons 's morgens inschenkt, maakt alles alleen maar erger. Pas na mijn armoedige ochtendmaaltijd dringt het met een afschuwelijke zekerheid tot me door wat het betekent dat Aisha, Radiya, Khilata en Khajal al voor zonsondergang voor al-Baktir moeten dansen. Voordat de avond valt, zullen de poorten van Barbastro opengaan…

Er is echter nog iets anders, iets dat mij troost biedt. Al zei hij het nooit met zoveel woorden, al snel na mijn aankomst in Barbastro wist ik dat al-Baktir me niet enkel als een qayna ziet. Voor hem ben ik ook een vrouw wier liefde hij niet eenvoudigweg op kan eisen, maar moet verdienen. Dat sterkt mij in mijn besluit. Ik ben niet langer te koop en blijf in Barbastro, zelfs al zou de kalief van Bagdad hoogstpersoonlijk een bod op mij uitbrengen.

Maar ik mag niet langer enkel aan mezelf denken. Haastig ga ik naar de vertrekken van de qiyan om hen voor te bereiden op vanmiddag. Tot mijn verbazing is Cleo deze keer niet met hun verzorging in de weer. Op de rand van Khilata's bed zit hij stilletjes tussen Aisha en Radiya in. Die hebben allebei een arm over zijn schouder geslagen. Khilata en Khajal zitten tegenover hen.

Ik wil vragen wat er aan de hand is, maar Aisha is me voor. 'Ahyaf,' zegt ze bijna smekend, 'misschien kun jij Cleo overhalen om te doen wat heer al-Baktir hem voorstelde.'

'Je spreekt in raadselen. Wat stelde al-Baktir hem dan voor?'

'O,' reageert Aisha verschrikt. 'Ik dacht dat hij jou alles als eerste vertelde.'

Tegen wil en dank moet ik glimlachen. 'In veel gevallen wel, maar deze keer niet. Het lijkt me het beste dat Cleo me zelf vertelt waar het om gaat.'

Cleo kijkt me aan. Zijn ogen zijn roodomrand. 'Heer al-Baktir kwam bij me. De aanvoerders van het christelijke leger hebben alle volwassen mannen in Barbastro nogmaals een vrije aftocht beloofd als ze voor zonsondergang uit de stad zijn verdwenen. Dat geldt volgens al-Baktir ook voor mij. Hij kan niet anders dan met dat aanbod instemmen, zegt hij. Hij vreest voor mijn leven en wil dat ook ik de stad verlaat.'

Alle volwassen mannen? En de anderen dan? Die laatste vraag durf ik niet hardop te stellen omdat ik het antwoord wel kan raden. Wie in Barbastro achterblijft, heeft straks niets anders te verwachten dan slavernij of erger.

'Waarom wil je niet gaan, Cleo? Je bent een christen. Als je dat vertelt, zullen ze jou sparen, zelfs als ze hun woord breken en alle mannen doden die de stad verdedigden.'

Cleo schudt het hoofd. 'Was het maar waar, Ahyaf. Je vergeet dat ik uit Constantinopel kom, waar al honderd jaar lang alleen de patriarch wordt erkend en niet de paus van Rome. Ze zullen mij als een ketter zien en me misschien juist als eerste doden. Maar ook als dat niet zo was, zou ik niet willen vertrekken. Wat er ook gebeurt, ik blijf bij jullie. Waar zou ik anders heen moeten?'

Verbouwereerd kijk ik Cleo aan. Nu besef ik hoe ondoordacht mijn laatste vraag was. Ja, waar zou een jonge eunuch uit het verre Constantinopel heen moeten? Zelfs als ze hem laten leven, zal niemand hem helpen.

Ik wend me tot de vier qiyan. 'Kleed jullie voor de dans,' zeg ik. 'Misschien wordt het de laatste. Als dat zo is, laat het dan voor heer al-Baktir zijn mooiste herinnering worden. '

Barbastro, de laatste dans

Het is de luit die mij bespeelt en niet andersom. Ik zie hoe mijn vingers de snaren beroeren, maar geen moment heb ik het idee dat de melodieën die heel de ruimte vullen echt van mij afkomstig zijn. Ook mijn stem lijkt die van een ander, alsof ik net zo goed mijn mond zou kunnen sluiten en het lied dan gewoon verder zou kinken.

Meestal ga ik met mijn luit in een hoek zitten, maar vandaag is alles anders. Bij het betreden van de zaal maakte al-Baktir mij met een knik en een kort handgebaar duidelijk dat ik deze keer naast hem plaats moet nemen. Zo kan ik Khilata, Aisha, Radiya en Khajal voor het eerst recht aankijken terwijl zij dansen. Cleo lijkt zich te hebben hersteld, want hij heeft hun ogen fraai en kundig geaccentueerd met zwarte ithmid kohl, zoals de Profeet zelf het ooit voorschreef.

Al-Baktir kan ik niet aankijken, maar dat is niet erg. Zijn blik van vanmorgen brandt nog in mijn ziel. Ook in de gracieuze en sensuele dans van de qiyan schept hij genoegen, maar dat is anders, al valt het verschil niet in woorden uit te drukken. Ik voel het. Ik weet het. Dat is genoeg.

Na de eerste dans steekt al-Baktir een hand op. 'Leg je luit neer en dans een laatste keer voor mij, Ahyaf,' zegt al-Baktir. 'Als ik Barbastro straks verlaat, wil ik dat doen met het beeld van jouw lichaam op mijn netvlies.'

Aisha, Khilata, Radiya en Khajal wijken meteen terug. Aan een enkel gebaar heb ik genoeg om hen te laten weten voor welk lied ik kies. Voor de eerste en laatste keer dans ik helemaal alleen voor al-Baktir. Aan mijn lichaam hoef ik geen moment te denken. Dat zweeft over de marmeren vloer en doet als vanzelf wat de zang van de vier qiyan het opdraagt. Nooit vloeiden hun stemmen zo volmaakt zuiver in elkaar over, alsof ze niet in een gewone zaal voor al-Baktir zingen, maar hun lied rechtstreeks uit het Paradijs tot hen komt.

Nadat de laatste toon is weggestorven blijft het even doodstil. Al mijn energie lijkt in een enkele ademtocht weg te vloeien en ik sta te trillen op mijn benen.

Al-Baktir kijkt ons een voor een aan, mij het laatst en het langst. Ergens haal ik de kracht vandaan om stil te staan en zijn blik met een glimlach te beantwoorden. 'Ga nu in vrede,' zegt hij. 'Als Allah het wil, zien we elkaar terug, misschien nog in dit leven en anders in het Paradijs. Volgens mij hebben jullie je plaats daar verdiend, ook Cleo. Moge Allah jullie pad verlichten.'

Dat al-Baktir ook Cleo, al is hij geen moslim, een plekje in het Paradijs waardig acht, ontroert mij. Ik sta op en omhels de vier qiyan lang en innig. Natuurlijk sluit ik ook Cleo in mijn armen. Daarna maak ik aanstalten hen te volgen.

'Wacht een ogenblik, Ahyaf,' zegt al-Baktir. Hij legt een hand op mijn schouder. Pas als de zaal leeg is, spreekt hij. 'Zo dadelijk geef ik het bevel om de poorten openen. Dan leid ik mijn mannen naar buiten. De christenen beloven ons een vrije aftocht, maar ik twijfel ernstig aan hun woord. Als ik gelijk krijg, moet je een keuze hebben. Vannacht heb ik je woorden gehoord en ze onthouden.'

Hij haalt een flesje met een troebele vloeistof tevoorschijn. Wat er in zit, hoeft hij me niet uit te leggen. Ik neem het van hem aan en omklem het met beide handen. 'Hoe weet ik wanneer het moment om te kiezen is gekomen?' fluister ik.

'Je hoeft enkel te luisteren, Ahyaf,' zegt al-Baktir. Hij kust mij kort maar innig en verdwijnt zonder nog om te kijken.

De laatste mannen hebben Barbastro verlaten. Ten teken van overgave hebben ze al hun wapens buiten de poort op een hoop gegooid. De straten zijn uitgestorven, want alle andere overlevenden hebben zich in hun huizen of in de citadel verschanst.

Helemaal alleen sta ik op de muur boven de hoofdpoort. Dat de belegeraars me kunnen zien, maakt mij niets uit. Als de vrees van al-Baktir wordt bewaarheid, zal niemand mij in handen krijgen.

Lang hoef ik niet te wachten. Een klaroenstoot verscheurt de stilte. Meteen daarop klinkt een luid gebrul uit duizenden kelen. Van alle zijden vallen de ruiters en voetsoldaten van het christelijke leger de stoet weerloze mannen aan.

Zonder aarzeling zet ik het flesje aan mijn mond. Ik zal snel bij al-Baktir zijn...

De Pyreneeën, september 106

Langzaam maar gestaag, in het tempo van de voetsoldaten, slingert het leger zich omhoog naar de pas van Somport, deze keer in de richting van Aquitanië. Ook al is de herfst in aantocht, de zwoele wind uit het zuidelijke al-Andalus zorgt voor een zomers aandoende warmte.

Guillaume is in een opperbeste stemming, niet alleen vanwege het fraaie weer, maar vooral omdat naast hem een onvervalste qayna rijdt, die uitzonderlijk mooi is en ook nog eens vloeiend Frankisch spreekt.

'Waarom wil je niet vertellen waar je bent geboren of wat je echte naam is, Khilata? Ik zou een boodschapper kunnen sturen om je familie te laten weten dat je nog leeft, zelfs als dat ergens in een Bourgondisch of Normandisch dorp is.'

'Ik dank u voor dat edelmoedige aanbod, heer,' antwoordt Khilata, 'maar mijn familie wens ik niet meer te zien en mijn oude naam wil ik het liefst vergeten. Die zal ik nooit meer uitspreken.'

'Goed,' zegt Guillaume. 'Ik zal er niet meer op terugkomen. Maar hoe is dat dan bij de eunuch uit Constantinopel? Dat jullie hem als een stel leeuwinnen verdedigden, vonden mijn mannen zo'n vermakelijk gezicht dat ze hem in leven lieten. Vertel eens, verlangt die jongen niet naar zijn geboorteland?'

Khilata schudt het hoofd. 'Ook Cleo heeft niets om naar terug te keren. Zonder ons weet hij niet waarom hij nog zou willen leven, zegt hij.'

'Weten jij en de drie andere qiyan dat dan wel?'

'Daar heb ik nog geen antwoord op. Een qayna weet veel over het verleden, maar ze kan niet in de toekomst kijken.'

'We zullen zien. Misschien troost het je om te horen dat voor ons vertrek uit Barbastro tot twee keer toe gezanten uit Zaragosa arriveerden. Ze waren bereid om een hoog losgeld voor jullie te betalen. Ik heb hen aangehoord, hun aanbod afgeslagen en ze weggestuurd, want intussen had ik al heel wat verhalen gehoord over de faam van de qiyan, die aan de hoven van de emirs voor verpozing zorgen. Die talenten als qayna zullen jullie dan wel waar moeten maken door in Bordeaux voor mij te dansen en te zingen zoals jullie dat voor je meester in Barbastro deden. Beloof je me dat?'

Guillaume kan Khilata's antwoord nauwelijks verstaan. 'Ja, we zullen voor u dansen, heer Guillaume, maar zonder Ahyafs luit zal onze muziek nooit meer hetzelfde zijn.'

Guillaume kijkt een moment opzij en glimlacht. 'Natuurlijk. Maar is dat nu zo erg? De wereld verandert, dus ook de muziek.'

Eerste publicatie in 2021
Uitgeverij Historische Verhalen
Historische Verhalen, Verzamelbundel V

2 Hisse

'Leif!' roept Hedda, 'Hisse is er met je boog vandoor.

'Die Friese slavin?' briest Leif. 'Bij Thor, dat gaat haar de kop kosten.

'Gebruik je verstand,' zegt Hedda. 'Geef maar toe dat je zoiets enkel roept omdat Hisse liever sterft dan dat ze voor jou op haar rug gaat liggen. Een portie zweepslagen is genoeg om haar gehoorzaamheid bij te brengen. Weet je wat een nieuwe slavin kost?'

Leif negeert Hedda's woorden en stormt naar buiten. 'Bor! Kom hier!' schreeuwt hij.

Een paar tellen later staat de wolfshond voor hem. Leif neemt hem mee naar de koeienstal, waar de strozak ligt die voor Hisses bed door moet gaan. Hij drukt Bors snuit er zo ruw op dat de hond klagelijk jankt.

'Zoek!' roept Leif met overslaande stem.

Bor blaft luid, waarbij zijn staart driftig heen en weer zwaait. Dan loopt hij de stal uit en verdwijnt in het woud. Leif weet hem slechts met moeite in het zicht te houden. Hij probeert de hond tot de orde roepen, maar Bor heeft enkel aandacht voor het meisje dat hij daar ergens voor zich weet. Als een pijl uit een boog schiet hij al zigzaggend tussen de stammen op zijn doel af.

Ver hoeft Bor niet te gaan. Bij een oude eik houdt de hond halt, jankt zachtjes en draait een paar keer om zijn as. Dan begint hij wild te blaffen. Even later staat een hevig hijgende Leif naast hem en kijkt omhoog. Hij ziet niets dan dicht gebladerte ...

Vol verbazing staart Leif naar de pijl die uit zijn borst steekt. Hij gaat door de knieën en valt achterover. Langzaam zakt zijn hoofd opzij. Een straaltje bloed loopt uit zijn mondhoek en sijpelt op het mos.

Hisse laat zich uit de boom zakken en kijkt aandachtig naar Leifs dode lichaam. Dan buigt ze zich voorover en pakt zijn mes.

'Knap werk, Bor,' zegt ze. 'Samen redden wij ons wel.' Met een ruk trekt ze de pijl uit de borst van haar voormalige eigenaar en wrijft de punt schoon aan zijn hemd.

'Je had van mij af moeten blijven, Leif,' zegt ze ernstig. 'Dan had je nog geleefd.'

De wolfshond heft zijn kop en jankt opnieuw.

'Rouw je om hem, Bor? Dat verdient hij niet. Kom, we moeten weg van hier.'

De avond valt. Een voor een lossen de stammen op in de duisternis. Als een stille geest scheert een uil over haar hoofd. Hisse staat stil en huivert. In haar dorp aan de Friese kust hield ze van de duinen en de zee. Ook kende ze meren, moerassen en zompige weiden, maar de eindeloze wouden van dit land zijn haar onbekend, op de directe omgeving van het langhuis na. Voordat het laatste sprankje licht uitdooft, maakt ze een nest van dorre bladeren tussen de wortels van een oude boom. Met Bors kop op haar borst valt ze in slaap.

Hisse moet eerst leren dat ze enkel in leven kan blijven door te doden, soms alleen, soms met Bors hulp. Daarna glijden de meeste dagen als in een droom voorbij. Af en toe zijn de nachten kil en vochtig en ontwaakt ze rillend van de kou, terwijl een gestage regen neerdaalt op het woud en al het leven lijkt op te lossen in een grijze mist. Dan zucht Hisse van teleurstelling en vat pas weer moed als ze Bors tong over haar gezicht voelt.

Twee schatten redden haar. De eerste is het mes dat ze van Leifs dode lichaam stal, de tweede haar benen naald, de enige tastbare herinnering aan haar thuisland. De pelzen van de dieren die ze doodt, looit ze met haar eigen urine. Met de linnen draden van haar hemd maakt ze er warme kleding van.

Op een morgen wordt Hisse wakker in een witte wereld, enkel onderbroken door donkere boomstammen die naar een loodgrijze hemel reiken. Vol verwondering, maar ook angstig schudt ze de poedersneeuw uit haar lokken en kijkt om zich heen. Een hele winter in het woud zal ze niet overleven, weet ze plotseling heel zeker. Ze moet verder, maar in welke richting? Rechtdoor, besluit ze. Ooit zal ze dan de zee weer zien, haar enige hoop om dit wrede land ooit nog achter zich te laten.

'Kom Bor,' zegt ze. 'We gaan naar Frisia.'

Tussen de bomen doemt een gestalte op. Hisse tast naar haar boog, maar als Bor enkel oplettend toekijkt en niet gromt, bedenkt ze zich. Met een hand in Bors nek wacht ze af.

'Wat doet een meisje alleen in het woud?' vraagt de man. 'Ben je verdwaald?'

Hij heeft diepliggende donkere ogen en te oordelen naar zijn grijze haar en baard is hij al oud, al oogt hij nog krachtig genoeg. Over zijn rug hangt een boog en aan zijn zij een mes, maar niet de strijdbijl of het zwaard dat Vikingen plegen te dragen.

Hisses eerste blik neemt haar aarzelingen weg, ook al kan ze dat niet helemaal verklaren. Ze besluit om haar energie niet aan leugens te verspillen. 'Mijn naam is Hisse. Ik was een slavin totdat ik wist te vluchten. Nu wil ik terug naar Frisia, mijn thuisland. En ja, ik geloof dat ik inderdaad verdwaald ben.'

De oude man neemt haar van top tot teen op. Hisse moet denken aan de mannen op de slavenmarkt van Birka die haar monsterden alsof zij een koe of een schaap was en daarna wilden dat zij zich uitkleedde. Maar dit is anders. De blik van deze man boezemt haar geen spoor van angst in. In zijn ogen leest zij iets van herkenning, al weet zij heel zeker dat zij hem nooit eerder heeft gezien.

'Ik heet Olaf en ik ben geen slavenhaler, maar een pelsjager,' zegt hij ten slotte.

Bor loopt naar hem toe en snuffelt aan zijn hand. Olaf krabt de hond achter zijn oor en wijst naar het oosten. 'Die kant moet je uit. Birka is de dichtstbijzijnde haven die je naar Frisia kan voeren.'

'Nee!' Hisse schudt driftig haar hoofd. 'Daar werd ik verkocht. Er zal daar zeker iemand zijn die mij herkent. Zo ongeveer alle mannen uit Birka kwamen mij bekijken.'

'Dan moet je minstens tien dagen naar het westen,' zegt Olaf bedaard. 'De Noren in Kaupang handelen ook met de Friezen.'

'Wijs je mij de weg?' Hisse schrikt zelf van die vraag. Ze houdt haar adem in.

Olaf antwoordt niet meteen. Hij staart in de verte en wrijft met een hand door zijn baard. Dan breekt een glimlach door op zijn gezicht. 'Waarom ook niet, Hisse,' zegt hij. 'Mijn pelzen kan ik net zo goed in Kaupang slijten.'

Alle levende kleuren lossen op in neerdwarrelende sneeuwvlokken, totdat de wereld enkel nog bestaat uit zwart, wit en vele tinten grijs. Olaf stopt bij een beekoever en snijdt een bundel soepele wilgentenen af. Razendsnel vlecht hij er twee paar sneeuwschoenen van.

Terwijl Hisse de hare onderbindt, kijkt ze naar Olaf. 'Waarom help je mij eigenlijk?'

'Vertrouw je mij?' vraagt Olaf.

'Ja,' antwoordt Hisse. 'Bor heeft altijd gelijk.'

Olaf werpt een blik op de hond en glimlacht. 'Je lijkt als twee druppels water op mijn dochter, toen zij nog leefde. Odin zelf moet er de hand in hebben gehad dat ik jou vond.'

Sprakeloos kijkt Hisse hem aan. Nu pas valt het haar op dat Olafs haar meer wit dan grijs is en dat zijn gezicht enkel uit rimpels lijkt te bestaan.

Van dunne huiden en wat stokken maakt Olaf die avond een tent. Tussen Bor en de oude pelsjager glijdt Hisse weg in een warme, droomloze slaap.

De volgende morgen geeft een azuren hemel de wereld haar kleur terug. Vele dagen achtereen zoeken ze hun weg door een maagdelijk sneeuwlandschap. Stoppen doen ze enkel als er gejaagd of gegeten moet worden. Al gauw laat Olaf het boogschieten aan Hisse over. Haar blik is scherper en haar hand vaster.

Als ze bij de oever van een reusachtig meer aankomen, gaat Olaf recht op een bosje wilgenstruiken af. Hij schuift wat takken opzij. Daaronder liggen een omgekeerde kano en twee peddels.

Pas als Hisse doodop is en een roodoranje zon trillend in het meer verdwijnt, koerst Olaf naar een steiger. Aan de waterkant staat een huis op hoge palen.

'De visser die hier leeft, is mijn vriend,' zegt Olaf. 'Ik ga hem vragen of hij ons morgen naar de westelijke oever kan brengen. Dan zijn we al halverwege Kaupang.'

De visser heet Geir. Ook door hem laat Bor zich strelen.

Na de maaltijd zitten ze samen bij het haardvuur. 'Geen probleem,' zegt Geir na Olafs verhaal. 'Morgenvroeg breng ik jullie. Vissen kan ik overal op het meer.'

Vijf dagen later bereiken ze een heuvel die uitzicht biedt op de haven van Kaupang. Als aan de grond genageld blijft Hisse staan.

'Wat is er, Hisse?'

'Drakars,' fluistert ze. Hisse staart naar de drakenschepen. Ze ademt zwaar. Haar voeten weigeren haar verder te dragen. Pas als Bor haar hand likt, komt ze weer tot zichzelf. 'Bracht een drakar je naar Birka?' vraagt Olaf.

'Nee,' antwoordt Hisse. 'Ons dorp werd door een troep Denen uitgemoord. Alleen mij lieten ze leven. Ze ketenden mij aan de mast van hun drakar en namen me mee naar Hedeby. Daar verkochten ze mij aan een Zweedse handelaar. Die bracht me naar de slavenmarkt van Birka.' Af en toe hapert haar stem.

'Wil je nog altijd terug naar Frisia?' vraagt Olaf. Hij pakt Hisse bij de schouders en kijkt haar recht in de ogen.

Hisse aarzelt. Ze weet wat Olaf niet zegt, maar wel bedoelt. Ze heeft nu een keus…

'Ja,' zegt Hisse ten slotte. Ze buigt haar hoofd. 'Dat is mijn thuisland.'

Olaf zucht en laat haar los. 'Goed. Dan gaan we naar de Friezen.'

'Weet je zeker dat er ook nu Friezen in Kaupang zijn?'

'Ja,' antwoordt Olaf. 'Naar Kaupang komen er zo veel dat ze een eigen wijk hebben. Ik ken enkelen van hen.'

'Hoe kan dat?' De Noren en Denen vallen Frisia bijna ieder jaar aan.'

'Alle handelaren, uit welk land ze ook komen, worden door koning Halfdan beschermd,' antwoordt Olaf, 'op voorwaarde dat hij de eerste keus krijgt uit hun goederen. Werkt dat in jouw land soms anders, Hisse?'

Langzaam schudt Hisse haar hoofd. 'Nee, tenminste niet in Dorestad. Daar leggen veel Deense en ook Noorse schepen aan.'

Stil loopt Hisse naast Olaf verder. Pas als kinderen joelen en haar nawijzen, vraagt ze zich af wat men hier van een vies, in dierenvellen gehuld meisje zal vinden.

Olaf klopt aan bij het grootste huis. 'Hier leven rijke handelaren uit Frisia,' zegt hij. 'Als ze je willen helpen, ben je spoedig thuis.'

Een roodharige man opent de deur. Zijn blik schiet van Olaf naar Hisse en terug.